

Oponentní posudek na práci

Eva Bortelová: Podnikatelské baroko.

Naivně historizující tendence v rezidenční architektuře na území České republiky v letech 1990-2015

Práce architektky Bortelové je záslužná již výběrem svého tématu. Studium této pokleslé architektury se u nás doposud nikdo vážně nezabýval a doktorandka se do něj odvážně pustila jistě s masochistickým předpokladem, že žádné přehlížené hodnoty v tomto materiálu neobjeví. Přitom rozsah této stavební produkce byl zejména v 90. letech značný a snaha přinejmenším zmapovat a utřídit tento fenomén je jistě oprávněná, neboť – jak sama důvtipně cituje Karla Čapka – člověk se problému nezbaví, když o něm mlčí.

Otázkou ovšem je, z jakého hlediska tento problém uchopit, když standardní kategorie architektonicko-historické a teoretické interpretace jsou zde obtížně použitelné a samotné vymezení tématu je obtížně definovatelné. Doktorandka je si vědoma toho, že označení „podnikatelské baroko“ je značně neurčité a metaforické a myslím vhodně je proto v podtitulu doplňuje specifitější charakteristikou „Naivně historizující tendence v rezidenční architektuře.“ Právě onou naivitou (či neumětelstvím) v zacházení s historizujícími motivy lze asi nejlépe charakterizovat tu část rezidenční výstavby, kterou často (a většinou právem) ani do oboru architektury nezařazujeme.

Na práci oceňuji snahu zařadit téma do širšího kontextu obecnějších tendencí vývoje rezidenční architektury u nás v daném období a po stránce teoretické či metodologické do kontextu zejména úvah zahraničních autorů o kýči, komerční nebo historizující architektuře. Obojí by si ale podle mne zasloužilo širší rozvedení. Vývoj výstavby rodinných domů je představen převážně jen v kvantitativních ukazatelích, přičemž naznačení kvalitativních rysů celkové produkce (včetně té špičkové) by plastičtěji ukázalo místo, jaké tzv. podnikatelské baroko u nás zaujímalo. Stejně tak si myslím, že citovaná literatura mohla být více využita k prohloubení vlastní reflexe. Zejména Venturiho a Scott-Brownové kniha *Learning from Las Vegas* nastolila provokativní a doposud nezodpovězenou otázku, jak to, že kýčovitá architektura bez vyšších architektonických ambic má v širokých vrstvách takový úspěch, zatímco ta v odborných kruzích oceňovaná u veřejnosti často selhává.

K přínosům práce patří pokus o jistou stylovou typologii staveb, jež autorka do podnikatelského baroka zařazuje. Jistě, jde opět většinou o označení metaforická – palác, hrad, sídlo... – ale to není na zábranu k postižení určitých charakteristických rysů. Každý typ je doložen detailnější analýzou možných architektonických inspirací (zneužitých vzorů

dezinterpretace) i rozborem půdorysných a materiálových řešení. Zajímavý je postřeh o vlivu programů na finanční podporu energeticky úsporných rodinných domů, který vedl k jejich alespoň hmotovému ukáznění. V příloze pak autorka nabízí bohatý ilustrační doprovod, včetně obrázků z interiérů, z něhož občas až oči přecházejí údivem. Lze si představit obtíže při získávání přístupu do těchto domů, jež musela překonat důvtipnými triky. Poněkud méně přesvědčivě vyznívá její přiřazení těchto staveb k určitým sociálním skupinám stavebníků. Nepochybuji o tom, že odpovídá v případě onoho výběru devatenácti exemplárních staveb. Ale myslím, že daný typ výstavby rodinných domů je (či byl) mnohem širším fenoménem než popisované příklady jeho nejradikálnějších projevů, a proto i sociální zázemí jejich stavebníků bude širší. Ostatně sociologický pohled na dané téma by asi přinesl mnohé další zajímavé postřehy (byť sám bych nevěděl, jak se k nezbytným údajům a zdrojům informací dostat). Možná by to pomohlo odpovědět na otázky, jaké jsou důvody obliby naivně historizující architektury a zda a jak by legitimní potřeby a touhy jejich stavebníků mohly být naplněny i kvalitní architekturou. Ono rozštěpení stavební produkce mezi špičkovou architekturu a běžné stavění (jehož je podnikatelské baroko jen nejextrémnějším projevem) je fenoménem znepokojujícím (a netýká se jen situace u nás). Úvaha na toto téma by byla bývala dobrým závěrem dizertační práce, jenž by ji posunul do teoreticky hlubší roviny. Celkově však práci hodnotím velmi pozitivně. Je psána kultivovaným jazykem, má přehlednou strukturu i argumentaci a především je z ní zřejmé vynaložené úsilí při zdolávání spíše nevděčného tématu.

Text splňuje požadavky kladené na doktorské rigorózní práce, a proto jej doporučuji k obhajobě a po jejím úspěšném absolvování udělit architektce Evě Bortelové titulu PhD.

V Praze, 9.4.2018

Prof. PhDr. Petr Kratochvíl, CSc.

Ústav dějin umění AV ČR, v.v.i.